

ЈУБИЛЕЈ *MONUMENTA GERMANIAE* *HISTORICA* (1819–2019) – ЕДИЦИЈЕ ИЗВОРА ЗА ИСТОРИЈУ ЗАПАДНЕ ЕВРОПЕ У СРЕДЊЕМ ВЕКУ

Sanctus amor patriae dat animum

Ивица Чапровић*
Православни богословски
факултет,
Универзитет у Београду

Апстракт: Овај прегледни рад би требало да уједна српску богословску јавност са једном важном едицијом у којој се – већ две стогодишине година (1819–2019) – објављују историјски извори о историји Западне Европе – Monumenta Germaniae Historica из Минхена. Ова едиција помаже истраживачима да историјске прилике и чињенице сагледавају уз помоћ исправне научне методологијом, како би закључци били прецизни и тачни. На тај начин, скоро два столећа је уједно сазревала и сама историјска методологија у оквиру историје као науке, што је утицало на стварање нове генерације истраживача на свим светским меридијанима, који су у 21. веку уз помоћ Интернета моли да користе историјским изворима приликом писања о темама из државне и црквене средњовековне историје Западне Европе.

Кључне речи: Monumenta Germaniae Historica, часопис Archiv, Хајнрих Фридрих Карл Фрајер фон Штајн, Центар Traditio Litterarum Occidentalium.

Увод

Најбитнија улога историчара у процесу сазнавања и анализе историјских чињеница јесте да учествује у стварању закључка, као једне врло важне практичне последице истраживања. Тако вредност резултата зависи од способности историчара да спозна и примени

* chivica@gmail.com.

историјски метод. Ако се држимо овог постулата, закључак би био да и онај који презентује историјске научне чињенице, тј. достигнућа свих истраживача, мора да буде упознат са релевантним историјским методом, да буде аналитичан у коришћењу достигнућа из историје, као науке, односно да уз сав свој труд пренесе знање из историја на будуће нараштаје – ђаке, студенте, односно на све оне који воле да читају и разумеју историју.

Пред свим истраживачима и оним који презентују достигнућа истраживача доста је дуг и компликован пут, који иде од историјских извора, као јединог средства упознавања прошлости, до готових резултата који се износе пред јавност. Искуство великог броја истраживача који су радили на разним странама у току последњег столећа изградило је бројна и врло суптилна правила која сачињавају врло важну научну дисциплину – *историјску методологију*. Та правила су се временом мењала и усавршавала, јер је пракса откривала недовољност или ограниченост извесних методолошких правила, али и због тога што су се у научном процесу стварала и утврђивала нова, понекад и прецизнија, правила. Историјска методологија се усавршавала упоредо са развојем самих наука, и методологије и историје. Зато може да се каже да је улога методологије у обучавању историчара пресудна.

Ово прегледно истраживање би требало да упозна српску јавност са једном важном едицијом у којој се – већ две стотине година – публикују историјски извори о историји Западне Европе и која умногоме помаже истраживачима да историјске прилике и чињенице сагледавају са исправном научном методологијом, како би закључци били недвосмислени и непобитни. На тај начин, уз едицију скоро два столећа је сазрела и сама историјска методологија у оквиру историје као науке, те је утицала на стварање нових генерација истраживача на свим светским меридијанима, који су у 21. веку уз помоћ Интернета могли да приступе историјским изворима, објављених у овој едицији, приликом писања на теме из државне и црквене средњовековне историје Западне Европе. Српску историјску и богословску јавност је са изворима о историји Европе 2007. године већ упознао др Милош Антоновић (Антоновић 2007).

Monumenta Germaniae Historica (1819–2019)

Једна од најзначајнијих едиција историјских извора за средњовековну европску историју јесте *Monumenta Germaniae Historica* (MGH). Ова едиција обухвата пажљиво проучена и критички ана-

лизирана разноврсна докумената, која се сматрају за примарне историјске изворе, и хроничарске и дипломатичке, значајне за проучавање историје северозападне и средишње европске историје од краја Римског царства до 1500. године (Knowles 1963: 63–97). Треба споменути и сам назив едиције, који иако упућује само на германску историју, мора да буде посматран, у историјском смислу, шире, пошто су германска племена утицала на своје суседе, као што су били на пример: Англосаксонци у Великој Британији, затим словенска племена у чешким, пољским, прибалтичким областима, и у Француској, Италији и Шпанији, али и на владаре и црквене великодостојнике са ових простора.

Рад на овој едицији започео је после Наполеонових ратова, у првој половини 19. века, у доба буђења немачког национализма, са циљем да се духовно припреми уједињене германских области у једну државу и да се покаже историјско јединство германског народа (Härtel 1987: 16). О обиму материјала који је било потребно обухватити овом едицијом говори чињеница да је Свето римско царство у доба своје највеће снаге обухватало половину познате Европе, а на другу половину је претендовало. Да би се овако обиман подухват остварио формирано је *Друштво за проучавање старије немачке историје* 20. јануара 1819. године које је својим средствима подржао Хајнрих Фридрих Карл Фрајер фон Штајн, познатији као барон или витез од Штајна (Duchhardt 2007).

Деветнаести век

Хајнрих Фридрих барон од Штајна (1757–1831)

Пошто је Француски устанак (1789) инспирисао националне идеје у германском народу, Хајнрих Фридрих барон од Штајна (1757–1831) започео је своју државну службу. Био је Прус, који је пруској државној администрацији донео многе неопходне реформе услед којих је ова држава напредовала на пољу привреде, трговине, спољне политике и утицаја на своје суседе, услед чега је касније дошло до уједињења германског народа. Постао је врло познат после критиковања Наполеона у једном писму, али је затим напустио службу у Аустријској империји. Ипак је после битке код Лајпцига (1813) постао предстојатељ Савета за администрацију уједињених германских области. Његову визију и начин вођења државе условило је стварање

идеје да се формира свеобухватни корпус историјских извора, који би могли да покажу заједничку германску историју (Stein 1931). *Monumenta Germaniae Historica* је основана 1819. године, у ХанOVERУ, као приватно друштво које ће се бавити публиковањем историјских извора, а оснивач је био управо пруски реформатор Хајнрих Фридрих барон од Штајна (Duchhardt, Терре 2003). Наредне, 1820. године, друштво је покренуло и часопис *Archiv* који је био својеврсно средство за обавештавање јавности о раду у оквиру друштва.

Георг Хајнрих Перц (1795–1875)

Уредник и руководилац *Monumenta Germaniae Historica* едиције је од 1826. до 1874. године био немачки историчар Георг Хајнрих Перц (1795–1875), који је учио историју код проф. Херена у Гетингену (1813–1818), код кога је и докторирао на тему *Меровиншки мајордоми*, која је завредила пажњу и самог барона од Штајна, који га је 1820. године позвао да уређује *Каролиншке хронике*, у оквиру новоосноване едиције. Како би пронашао историјске изворе за објављивање првог тома хроника, Перц је обилаго манастире и архиве у Италији и Немачкој и 1823. године напoкон сакупио материјал (текстове најпознатијих и најрелевантнијих историчара и хроничара германске историје који су живели пре 1500. године, али и владарске законе, повеље, писма, посланице, итд.). Овај материјал ће објавити у виду првог тома у оквиру ове едиције. После четири године, Перц је постављен на место главног секретара краљевске библиотеке у ХанOVERУ, а од 1832. до 1837. године, био је уредник *Hannoverische Zeitung*, да би 1845. постао главни библиотекар у Берлину, где је постао и члан Академије наука (Sänger 1995).

Поред Перца у новооснованом друштву су се налазили и Георг Вајц, Вилхелм Ватенбах, Ернст Димлер и други – углавном – историчари. Они су заједничким радом развијали метод критичког издавања извора, који је до данас претрпео минималне измене.

Први том *Monumenta Germaniae Historica* публикован је 1826. године, а до 2018. године је издато преко 200 томова. Као што је речено, први том је био производ тадашње модерне научне школе историчара који су се бавили средњовековном германском историјом. Перц је био заслужан и за почетак публиковања серије: *Scriptores rerum germanicarum in usum scholarum*. Поред *Einhardi Annales* (ed. 1845), Перцова веома важна дела јесу и *Gesammelte Werke of Leibniz* и шестотомна студија *Живот барона од ШТАЈНА* (6 vols, 1849–1855)

(Mlynek 2009: 498). Дакле, у скоро педесет година колико је Перц био прво сарадник, а затим и уредник ове едиције објављено је двадесет томова историјских извора, али је и припремано или пројектовано за касније близу стотину публикација, од којих је последња штампана 1925. године.

Едиција је у том периоду била подељена у пет великих серија: *Scriptores, Leges, Diplomata, Epistolae, Antiquitates*. У оквиру серије *Scriptores* најзначајније подсерије су: *Auctores Antiquissimi, Auctores Rerum Merovingicarum, Scriptores rerum Langobardicarum et Italicarum, Auctores Rerum Carolingicarum, Scriptores rerum Germanicarum, Nova series* (SS rer. Germ. N. S.), и друге.

Георг Вајц (1813–1886)

У другој половини 19. века, Перца је наследио Георг Вајц (1813–1886), који је после уписа на Правни факултет, под утицајем Леополда Ранкеа, отпочео са проучавањем германске средњовековне историје, на чему је и дипломирао у Берлину, 1836. године. Одмах је отишао у Хановер како би помогао Перцу у објављивању историјских извора у датој едицији (Frensdorff 1896: 602–629). Упоредо са тим послом, добио је службу професора историје у Килу 1842. године (Jordan 1964: 90–104), да би за седам година почео да предаје историју у Гетингену, тако да се слава историјске школе овог универзитета проширила свуда по Европи. Вајц је 1875. године прешао у Берлин, како би наследио Перца на месту главног уредника едиције *Monumenta Germaniae Historica*, на коме је био до своје смрти, 1886. године.¹

Његова главна дела била су: *Jahrbücher des deutschen Reichs unter Heinrich I* (Berlin, 1837); *Über das Leben und die Lehre des Ulfila* (Hannover, 1840); осмотомна студија *Deutsche Verfassungsgeschichte* (Kiel, 1844–1878); *Das alte Recht der salischen Franken* (Kiel, 1846); двотомно издање *Schleswig-Holsteins Geschichte* (Göttingen, 1851–1854); тротомна публикација *Lübeck unter Jürgen Wullenwever und die europäische Politik* (Berlin, 1855–1856); *Deutsche Kaiser von Karl dem Grossen bis Maximilian* (Berlin, 1872). Вајц је, заједно са колегама историчарима из друштва, публиковао *Forschungen zur deutschen Geschichte*, Mu-

---

¹ Посмртна слова поводом његове смрти налазе се у *Historische Zeitschrift*, vol. xx. (1886, Berlin Academie der Wissenschaften), у *Historisches Jahrbuch der Görres Gesellschaft*, vol. viii.; и у *Revue historique*, vol. xxxi.

nich, 1862, а *Nordalbingische Studien* објављене су његовом заслугом као приступна предавања у *Schleswig-Holstein Historical Society*, Kiel, 1844–1851 (Jordan 1964: 90–104).

Уз поменуте уреднике треба споменути и неколико истакнутих историчара који су дали велики допринос овој едицији. Можда је у 19. веку најбитнији био Вилхелм Ватенбах (1819–1897), двогодишњи вршилац дужности директора овог института, који је уредио и саставио *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter, Vorzeit und Karolinger*; и *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter, Vorzeit und Karolinger*. Даље, Теодор фон Сикел (1826–1908) који се сматра оснивачем модерне дипломатике; био је директор *Institut für Österreichische Geschichtsforschung*, који је посебно у истраживањима наглашавао палеографију, хронологију и дипломатику (Tangl 1908: 773–781). Од 1875. године, Теодор фон Сикел је био члан тима *Monumenta Germaniae Historica*, а ускоро је постао и начелник едиције, која је тада укључивала око 1300 краљевских докумената из 10. века (*Diplomata regum et imperatorum Germaniae*). Саставио је и уредио неколико важних публикација у оквиру дате едиције: *Beiträge zur Diplomatik* (8 volumes, 1861–1882); *Acta regum et imperatorum Karolinorum digesta et enarrata. Volume 1: Urkundenlehre* (1867), *Volume 2: Urkundenregesten; Monumenta Germaniae Historica. Diplomata regum et imperatorum Germaniae 1* (Conradi I., Heinrici I. et Ottonis I. Diplomata), 1879–1884; *Monumenta Germaniae Historica, Diplomata regum et imperatorum Germaniae 2,1* (Ottonis II. Diplomata), 1888; *Monumenta Germaniae Historica, Diplomata regum et imperatorum Germaniae 2,2* (Ottonis III. Diplomata), 1893).

Ернст Димлер (1830–1902) био је директор Института и уредник едиције пуних четрнаест година (1888–1902). Студирао је право, класичну филологију, а на историји се задржао, те је под утицајем, Леополда фон Ранкеа и Вилхелма Ватенбаха, докторирао у Берлину 1852. године, на тему *De Arnulfo Francorum rege*. На факултету у Халеу за једанаест година прошао је све академске ступњеве, да би 1875. године постао члан управног одбора *Monumenta Germaniae Historica*, са посебном одговорношћу за серију *Antiquitates*. Постао је предстојатељ средишњег одбора института 1888. године, у Берлину, што је званично означило да он заузима водећу позицију у друштву немачких историчара, са краја 19. века. Његова најбитнија дела била су: *Geschichte des ostfränkischen Reiches* (Berlin, 1862–1865, 2 тома; а друго – тротомно – издање 1887–1888). Заједно са Ватенбахом завршио је *Monumenta Alcuiniana* (Berlin, 1873), а са Рудолфом Кепкеом написао је *Kaiser Otto der Grosse* (Leipzig, 1876); уредио је први и други том *Poetae latini aevi Carolini*, Berlin, 1881–84 (Ranft 2002: 158–172).

У 19. веку директори друштва, односно уредници едиције *Monumenta Germaniae Historica*, били су Георг Хајнрих Перц (1823–1873), Георг Вајц (1875–1886), Вилхелм Ватенбах (1886–1888), Ернст Димлер (1888–1902).

Двадесети век

Почетком 20. века историчари који су радили у тиму окупљеном око едиције *Monumenta Germaniae Historica* завршавали су пројекте започете у другој половини 19. века и сукцесивно су објављивали публикације планиране у претходном периоду. Тек у трећој деценији 20. века долази до нових пројеката и објављивања разноврсних публикација. У том периоду ствара, можда и најзначајнији немачки историчар прве половине 20. века, Михаел Тангл (1864–1921), који је студирао историју и класичну филологију у Бечу (1881–1884), а од 1887. године радио је у аустријском *Институту за историјска истраживања* (Tangl 1966, 9–12), где је подучавао студенте како да истражују у архивама, библиотекама и музејима уз коришћење историјске методологије. Тада је учествовао у приређивању једне врло значајне публикације *Die päpstlichen Kanzleiordnungen (1200–1500)*, тако што је пронашао 1560 списа у Барберинијевој библиотеци (Haller 1896: 115–19). После одбране докторске студије 1889. године позван је у друштво окупљено око едиције *Monumenta Germaniae Historica*, а биће посебно задужен за подсерију *Diplomata*. Са ментором Милбахером 1892. године започео је истраживања списа из раног каролиншког периода.² Изабран је за професора историјских наука 1895. године у Марбургу, а затим је, после две године, прешао у Берлин. Године 1902. изабран је за члана управог одбора MGH, а 1911. постао уредник часописа који је објављиван у оквиру MGH, *Deutsches Archiv* (који ће касније бити преименован у *Neues Archiv*). У том раздобљу је постао дописни члан Баварске академије наука. Током Првог светског рата, па све до 1919. године био је ди-

---

² Тангл је објавио два чланка у часопису *Neues Archiv* о Бонифацијевим писмима. Теодор Шифер је оба рада сматрао за основ приликом проучавања живота и рада Светог Бонифација, cf. Schieffer 1954: 295. У обе студије Тангл говори о важном питању – лажној причи о давању статуса манастиру Фулда у оквиру локалне епархије; cf. Knibbs 2016: 31. Врло је важно и то што је датовао мученичко страдање Бонифација у 754, а не 755. годину, како се до тада мислило – cf. Robinson 1916: 89. Његово издање Бонифацијевих писама је било последње у низу, после два издања – Јафеговог и Димлеровог (Philipp Jaffé и Ernst Dümmler).

ректор Института *Monumenta Germaniae Historica*. Тада је изабран за члана Пруске академије наука.

После његовог мандата, Пол Фридолин Кер³ је водио институт и едицију уз велике проблеме и муке све до краја Другог светског рата. На почетку његовог мандата све је било добро; од 1925. до 1933. године у оквиру едиције је објављено неколико десетина томова у свих пет великих серијала. Поред писама, анала и хроника публикована је и *Libri Pontificalis*⁴ и многи други важни историјски извори за проучавање историје Западне Европе. Међутим, од тада почиње перманентна криза у активности у оквиру едиције *Monumenta Germaniae Historica*.

Друштво је 1935. године преузела држава и преиначила у *Reichsinstitut für ältere deutsche Geschichtskunde* (Heumann 1935: 489–499), да би, десет година касније, на крају Другог светског рата, овај национални институт био укинут. У том периоду, вршиоци дужности директора били су: Вилхелм Енгл,⁵ Едмунд Ернст Штенгл,⁶ Теодор Мајер, који је био вршилац дужности директора *Reichsinstituts für ältere deutsche Geschichtskunde* (MGH) у време Другог светског рата,⁷ Међутим, после четири године (1949) *Институт* *Monumenta Germaniae Historica* обновљен је уз помоћ немачких институција и аустријске Академије наука.

³ Од 1893. године, Кер је био професор историје у Марбургу, а затим и у Гетингену. После академске каријере, 1903. године постаје директор Пруског историјског института у Риму, а у току Првог светског рата постао је генерални директор Пруског државног архива, када је постао и координатор за докторанте у оквиру Института *Monumenta Germaniae Historica*. Био је специјалиста за каролиншки период и за папске архиве. Fleckenstein 1987: 239–260; Esch 1991: 55–76.

⁴ *Libri Pontificalis pars prior* (MGH Gesta pont. Rom.) (LP 1), ed. Th. Mommsen, 1898.

⁵ Студирао је историју у Марбургу, Тибингену и Бечу. Докторирао је 1926. године на тему *Wirtschaftliche und soziale Kämpfe in Thüringen (insonderheit im Herzogtum Meiningen) vor dem Jahre 1848*. До 1935. године спроводио је историјска истраживања у немачким архивама. Као професор средњовековне историје у Берлину, изабран је 1936. године за вршиоца дужности директора *Reichsinstituts für ältere deutsche Geschichtskunde* (*Monumenta Germaniae Historica*), али и Немачког историјског института у Риму. Од 1950. године био је професор и историје права у Ерлангену. Cf. Bünz 2002: 252–318.

⁶ Едмунд Ернст Штенгл је студирао новију историју и филологију у Лозани. Под менторством Михаела Тангла истраживао је германске краљеве од 10. до 12. века. Од 1903. године укључен је у рад MGH, а највише је радио у подсерији *Leges*. У то време био је професор историје у Марбургу. Од 1937. године био је вршилац дужности директора MGH и, уједно, Немачког историјског института у Риму. Cf. Schäfer 2004: 323–344.

⁷ Од 1901. до 1905. године студира историју у Фиренци и Бечу, да би од наредне године, па све до почетка Првог светског рата радио у архиву у Инсбруку. После рата радио је у Аустријском архиву, а затим је предавао историју на Немачком универзитету у Прагу, па затим у Гисену и Фрајбургу. Од 1939. до 1942. године био је ректор Универзитета у Марбургу. Од 1942. до 1945. године био је в. д. директор *Reichsinstituts für ältere deutsche Geschichtskunde* (MGH) и Немачког историјског института у Риму. Cf. Sturm 1984: 621.

После Другог светског рата седиште овог Институт налази се у Минхену, где је била стационарирана и обимна специјализована библиотека са преко 130.000 монографија и око 150.000 књига и различите периодике на тему средњовековне европске и немачке националне и црквене историје. Целокупни корпус књига премештен је 1967. године у Баварску државну библиотеку у време када је директор *Insititutiua Monumenta Germaniae Historica* био Херберт Грундман.⁸ Прелазак у Минхен означио је нови почетак за институт, јер је вредног Грундмана, на месту директора наследио Хорст Фурман,⁹ који је на челу МGH провео период од 15. новембра 1971. до 31. марта 1994. године. Под његовим председништвом МGH се врло брзо развија, а круна свега јесте да је његовом иницијативом – у септембру 1986. године – био организован међународни симпозион са 550 учесника, на тему средњовековне Западне Европе. Својом активношћу иницирао је нове идеје у оквиру института и едиције. Први том из едиције „*Studien und Texte*“ објављен је 1991. године. Уз Тимоти Ројтера покренуо је дигитализацију свих томова, из свих серија и подсерија у оквиру МGH (Neuhaus 2013, 67–80).

У 20. веку директори друштва, односно уредници едиције *Monumenta Germaniae Historica*, били су: Освалд Холдер-Егер (1902–1905), Рајнхолд Козер (1905–1914), Михаел Тангл (1914–1919), Паул Фридолин Кер (1919–1935), Вилхелм Енгл (1936–1937), Едмунд Ернст Штенгел (1937–1942), Теодор Мајер (1942–1945), Фридрех Бетген (1947–1959), Херберт Грундман (1959–1970) и Хорст Фурман (1971–1994).

Двадесет први век

После Фурманове активности и светске препознатљивости института и целокупне едиције, истим темпом наставља и Рудолф

---

⁸ После студија у Лајпцигу, Хајделбергу и Минхену, Херберт Грундман докторирао у Лајпцигу на историји Цркве у средњем веку. После Другог светског рата, менторски је водио писање 33 докторске дисертације. Он ће 1959. године преузети веома одговорно место директора *Monumenta Germaniae Historica* (MGH), уз место хонорарног професора Универзитета у Минхену. Велики број пројеката и огромна активност дело су Херберта Грундмана и његових ученика. Schmiedl 1999: 293–307; Walsh 1978: 177–180.

⁹ Хорст Фурман је започео да студира права, али је завршио историју и класичну филологију. Планирао је да докторира из црквене историје. Годину 1957. провео је као стипендиста у Немачком историјском институту у Риму, затим је био асистент у Килу. У Риму и Килу проучавао је *Псевдо-исидорове декреталије*, а његово истраживање је објављено у три тома (1972–74) у оквиру едиције МGH. Затим је истраживао *Constitutum Constantini*, па је основао едицију која ће се бавити овим средњовековним списом. Као професор у Тибингену, био је ментор приликом писања 17 докторских дисертација. У том периоду уредио је 20 томова у оквиру едиције. Cf. Schneider 2013: 55–66; Hartmann 2013: 13–39.

Шифер.¹⁰ И њему је цео живот било усмерен на пројекте у оквиру *Monumenta Germaniae Historica*. На самом почетку свог рада, 1975. године, уредио је и критички објавио писма Хинкмара из Ремса из 9. века. Затим је почео да проучава каролиншке историјске изворе и постао најбољи познавалац овог периода. После двадесетак година, 1996, организовао је округли сто у Минхену на тему „Mittelalterliche Texte. Überlieferung – Befunde – Deutungen“, што је допринело новом и савременијем приступу историјским изворима. Затим је интердисциплинарно проучавао историјске прилике у току понтификата Григорија VII. Његов стални и вредни рад дао је плодове у новим истраживачима, који су помагали да се научни узуси приликом објављивања критичких издања доведу до беспрекорности. Друга половина 20. и почетак 21. века јесу врхунац научног истраживања у оквиру историјске методологије у оквиру пројеката *Monumenta Germaniae Historica*, који сада из једног института, историјског друштва и едиције израста у примарни корпус научне грађе о средњовековној историји Западне Европе у свету.

Списе и дела на званичној интернет страници едиције *Monumenta Germaniae Historica*, у 21. веку, настављају да објављују историчари западне провинијенције. Уз помоћ *Deutsche Forschungsgemeinschaft* (DFG) ова едиција 2004. године у целом свом облику бива доступна и у фото-дигиталном (pdf) формату. На тај начин, многи историјски извори бивају доступни истраживачима на свим светским меридијанима, како би своја истраживања уобличио и дошли до вредних и инспиративних закључака. Тако је популарисана средњовековна историја Западне Европе и германског народа, па су се историчари фокусирали на истраживање историје ових простора у том временском раздобљу. Самим тим, многе млађе генерације истраживача биле су инспирисане да започну нове пројекте у оквиру којих би били анализирани средњовековни историјски феномени и личности са свим утицајима на савремени свет и новију историју.

У другој деценији 21. века ова едиција је проширила и модернизовала своје интернет ресурсе. Тако је у заједничком пројекту Центра *Traditio Litterarum Occidentalium* и издавачке куће *Brepols* направљен веома опсежан претраживач који омогућује истраживачима да користе сав материјал. Интегрисани извори eMGH у тзв. *Brepolis Latin platform* нуде научним радницима несметан рад на око девет хиљада

¹⁰ Рудолф Шифер је био професор средњовековне и новије историје у Бону (1980–1994), а од 1994. до 2012. године био је директор сада већ институције *Monumenta Germaniae Historica*, упоредо са професуром на катедри Историје у Минхену. Cf. Schieffer 2001: 341–347.

списа (Library of Latin Texts – Series A, Library of Latin Texts – Series B, Aristoteles Latinus Database, Archive of Celtic-Latin Literature), уз могућност коришћења разних латинских речника.

У 21. веку директори друштва, односно уредници едиције *Monumenta Germaniae Historica*, били су: Рудолф Шифер (1994–2012), Клаудија Мертл (2012–2014), Марк-Ајлко Арис (2014–2018) и до сада, веома успешно овај Институт води Мартина Хартман.

У преко 300 публикација које уоквирују најшири могући спектар историјских извора, подељених у пет основних серија (*Scriptores, Leges, Diplomata, Epistolae* и *Antiquitates*) и тридесет и три подсерије, сам пројекат *Monumenta Germaniae Historica* у 21. веку не само да наставља издавачки подухват започет пре две стотине година, већ постаје основни стандард за критичко објављивање уз научно-методолошко начело за све западне истраживаче и научнике у оквиру друштвено-хуманистичких наука.

У јубиларној 2019. години организовано је неколико научних конференција у Бечу (*Jubiläumsveranstaltung zum Gründungstag der Monumenta Germaniae Historica*), Берлину (*Festakt in der Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften*), Минхену (*Tag der offenen Tür im Münchner Institut; Die MGH im internationalen Umfeld – Podiumsgespräch im Fürstensaal der Bayerischen Staatsbibliothek; Quellenforschung im 21. Jahrhundert – Colloquium zur 200-Jahr-Feier der Monumenta Germaniae Historica; Empfang der Bayerischen Staatsregierung in der Münchner Residenz*) и Риму (*Das Reichsinstitut für ältere deutsche Geschichtskunde 1935 bis 1945 – ein „Kriegsbeitrag der Geisteswissenschaften“? Symposium des DHI Rom und der MGH*). Све манифестације су планирали и реализовали проф. др Мартина Хартман, као актуелна председница *Monumenta Germaniae Historica*; затим проф. др Валтер Пол, директор (Institut für Mittelalterforschung der Österreichischen Akademie der Wissenschaften); проф. др Томас Винкелбауер, директор (Institut für Österreichische Geschichtsforschung); др Андреас Зајиц (Institut für Mittelalterforschung der Österreichischen Akademie der Wissenschaften); проф. др Харвих Волфрам, директор (Institut für Österreichische Geschichtsforschung); проф. др Валтер Кох, проф. др Михаел Менцел, проф. др Вилфрид Хартман и многи други светски истраживачи.

Закључак

Едиција *Monumenta Germaniae Historica*, на почетку замишљена као носилац буђења националне свести, временом је постала мо-

дел и образац за проучавање и објављивање историјских извора, на критички начин, у целом свету, што је умногоме допринело да се развије научна историјска методологија. Неко би можда имао на уму да је друштво, окупљено како би се реализовала основна идеја и задатак ове едиција, имало за циљ друштвено-политичке промене у модерној историји Западне Европе, али време је показало да је критичко издавање историјских извора довело до реинтерпретације многих до тада непобитних чињеница. Многе публикације, у оквиру свих серија ове едиције, појашњавале су раније историјске нарације у ширем контексту посебно из романтичарског периода, а не мало пута су условљавале и промену до тада признатих историјских чињеница.

У години јубилеја, два века едиције *Monumenta Germaniae Historica* (1819–2019), овај институт може да се похвали одличном сарадњом са, можда и највећом светском, издавачком кућом (*Brepols*) у области презентације научних истраживања, али и да најави могућност савременог, једноставног и брзог приступа свим публикација објављених под њиховим окриљем, како би се проучавање извора о историји средњовековне Западне Европе омогућило на свим светским универзитетима и институтима.

Веома важно, за историју као науку, јесте то да је ова едиција утицала на развој интердисциплинарности и коришћење закључака из различитих научних дисциплина у оквиру правилног научног закључивања поводом извесних историјских догађаја или феномена на западноевропском тлу у периоду средњег века (Benson 1995: 63–75). Управо зато је у уводу било речи о конзистентности приликом коришћења историјске методологије и давања закључака који ће бити презнетовани историјској јавности. То су едиција, а затим и институт, *Monumenta Germaniae Historica* чинили за историју као науку, пуних две стотине година, а у трећем веку ће путем интернета сва своја издања моћи да презентују на свим светским меридијанима како би утицали на младе историчаре да формирају своју методологију и до танчина проучавају западноевропски средњи век.

* * *

Библиографија:

- Антоновић, Милош (2007): *Наративни извори за историју Европе, средњи век*, Београд: Утопија.
- Benson, Robert L. (1995): *Loren J. Weber: Georg Waitz (1813–1886)*, у Helen Damico, Joseph B. Zavadil, *Medieval Scholarship. Biographical Studies on the Formation of a Discipline*, Vol. 1, New York.
- Bünz, Enno (2002): *Ein Historiker zwischen Wissenschaft und Weltanschauung: Wilhelm Engel (1905–1964)*, у Peter Baumgart, *Die Universität Würzburg in den Krisen der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts: Biographisch-systematische Studien zu ihrer Geschichte zwischen dem Ersten Weltkrieg und dem Neubeginn 1945*, Würzburg.
- Duchhardt, Heinz; Teppe, Karl (2003): *Karl vom und zum Stein. Der Akteur, der Autor, seine Wirkungs- und Rezeptionsgeschichte*, Mainz.
- Duchhardt, Heinz (2007): *Stein. Eine Biographie*, Aschendorff: Münster.
- Esch, Arnold (1991): *Die deutsche Geschichtswissenschaft und das mittelalterliche Rom. Von Ferdinand Gregorovius zu Paul Kehr*. у Hartmut Boockmann, Kurt Jürgensen, *Nachdenken über Geschichte. Beiträge aus der Ökumene der Historiker. In memoriam Karl Dietrich Erdmann*, Wachholtz: Neumünster.
- Härtel, Reinhard (1987): *Geschichte und ihre Quellen. Festschrift Friedrich Hausmann zum 70. Geburtstag*. Akademische Druck- und Verlags-Anstalt.
- Jordan, Karl (1964): *Georg Waitz als Professor in Kiel*, у Peter Classen; Peter Scheibert, *Festschrift für Percy Ernst Schramm zu seinem siebenzigsten Geburtstag von Schülern und Freunden zugeeignet*, Vol. 2. Wiesbaden.
- Knibbs, Eric (2016): *Ansgar, Rimbart and the Forged Foundations of Hamburg-Bremen*, Routledge.
- Knowles, David (1963): *Great Historical Enterprises: problems in monastic history*, London: Nelson.
- Th. Mommsen ed. (1898): *Libri Pontificalis pars prior (MGH Gesta pont. Rom.)*.
- Mlynek, Klaus (2009): *Pertz, Georg Heinrich*. у *Stadtlexikon Hannover. Von den Anfängen bis in die Gegenwart*, Hannover.
- Neuhaus, Helmut (2013): *Horst Fuhrmann und das Historische Kolleg*, In: Martina Hartmann, Claudia Märthel, *Von Kreuzburg nach München. Horst Fuhrmann – Lebensstationen eines Historikers*, Köln.
- Robinson, George W. (1916): *The Life of St. Boniface by Willibald*.

- Ranft, Andreas (2002): *Mediävistik in Halle um 1900: Die Historiker Ernst Dümmler und Theodor Lindner*, y Werner Freitag, *Halle und die deutsche Geschichtswissenschaft um 1900. Beiträge des Kolloquiums „125 Jahre Historisches Seminar an der Universität Halle“ am 4./5. November 2000*, Studien zur Landesgeschichte. Vol. 5, Mitteldeutscher Verlag: Halle.
- Sänger, Falk-Reimar (1995): „Das Geburtshaus des Historikers Georg Heinrich Pertz. Ein Geschichtsdenkmal“, y *Berichte zur Heimatpflege in Niedersachsen*, Jahrgang 15.
- Schäfer, Klaus (2004): „Aus den Papieren eines sparsamen Professors. Edmund Ernst Stengel (1879–1968) zum 125. Geburtstag“, y *Zeitschrift des Vereins für Hessische Geschichte und Landeskunde*, Vol. 109.
- Schieffer, Theodor (1954): *Winfriid-Bonifatius und die Christliche Grundlegung Europas*, Freiburg: Herder.
- Jürgen Petersohn (2001): *Der Konstanzer Arbeitskreis für mittelalterliche Geschichte. Die Mitglieder und ihr Werk. Eine bio-bibliographische Dokumentation*, Veröffentlichungen des Konstanzer Arbeitskreises für Mittelalterliche Geschichte aus Anlass seines fünfzigjährigen Bestehens 1951–2001, Vol. 2, Stuttgart.
- Schneider, Herbert (2013): „Horst Fuhrmann und die Monumenta Germaniae Historica“, y Martina Hartmann, Claudia Märtil, *Von Kreuzburg nach München. Horst Fuhrmann – Lebensstationen eines Historikers*. Köln.
- Stein, Gerhard Ritter (1931): *Eine politische Biographie. Vol. 1: Der Reformier; Vol. 2: Der Vorkämpfer nationaler Einheit und Freiheit*. Stuttgart.
- Sturm, Heribert (1984): *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Länder. Hrsg. im Auftrag des Collegium Carolinum*, Vol. 2, München.
- Schmiedl, Joachim (1999): „Religiöse Bewegungen im Mittelalter. Die Rezeption Herbert Grundmanns in der marxistischen Mediävistik der DDR“, *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft*, Vol. 47.
- Tangl, Michael (1908): „Theodor von Sickel“, *Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde*, Vol. 33.
- Tangl, Georgine (1966): *Zur Lebensgeschichte*, y Sproemberg, Heinrich; Kretzschmar, H.; Wewrner, E.; Müller-Mertens, E.; Heitz, G. (eds.). *Michael Tangl: Das Mittelalter in Quellenkunde und Diplomatie*, Graz.
- Fleckenstein, Josef (1987): *Paul Kehr. Lehrer, Forscher und Wissenschaft-*

- sorganisator in Göttingen, Rom und Berlin*, у Hartmut Boockmann, Hermann Wellenreuther, *Geschichtswissenschaft in Göttingen. Eine Vorlesungsreihe*, Göttingen.
- Frensdorff, Ferdinand (1896): „Waitz, Georg“, у *Allgemeine Deutsche Biographie*, Vol. 40.
- Haller (1896): „Rev. of Die päpstlichen Kanzleiordnungen von 1200 bis 1500 by Michael Tangl,“ *Historische Zeitschrift* 77 (1).
- Hartmann, Wilfried (2013): „Der Historiker Horst Fuhrmann (1926–2011)“, у Martina Hartmann, Claudia Märthl, *Von Kreuzburg nach München. Horst Fuhrmann – Lebensstationen eines Historikers*, Köln.
- Heymann, Ernst (1935): „Reichsinstitut für ältere deutsche Geschichtskunde (Monumenta Germaniae Historica)“, *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte*, Vol. 60/1.
- Walsh, K. (1978): „Herbert Grundmanns Beitrag zur mittelalterlichen Geistesgeschichte“, *Revue d'histoire des Missions*, Vol. 20.

Примљено: 9. 7. 2019.
Исправљено: 9. 10. 2019.
Одобрено: 25. 10. 2019.

**JUBILEE OF *MONUMENTA
GERMANIAE HISTORICA*
(1819–2019) – THE EDITION
OF SOURCES FOR THE HISTORY
OF WESTERN EUROPE
IN THE MIDDLE AGES**

Ivica Čairović

Faculty of Orthodox Theology, University of Belgrade

Summary: This research should inform Serbian public about an important edition Monumenta Germaniae Historica, where – for two hundred years – were publis-

hed sources about the history of western Europe and that greatly helps researchers of historical circumstances and the facts observed from a proper scientific methodology. In this way, almost two centuries has matured itself historical methodology in the context of history as a science, and has influenced the creation of new generations of researchers in the all world; which are, in the 21st century with the the Internet opportunities, able to access historical sources when writing about from State and Church topics in the medieval history of Western Europe.

In the year of Jubilee, two centuries of the edition – Monumenta Germaniae Historica (1819–2019), this Institute boasts excellent cooperation with – perhaps the world's largest Publishing House (Brepols) in the presentation of scientific research in the area of philosophy, history and theology. Also the Institute with Brepols may announce the possibility of a modern, simple and fast access to all publications published under their auspices, and to allow all international universities and institutes studying the sources of the history of medieval Western Europe.

Key words: Monumenta Germaniae Historica, journal Archiv, Centre Traditio Litterarum Occidentalium.